

(1) גמי ר"ה ל: -לד.

שופר תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים כשם ששליח צבור חייב כך כל יהוד ויהוד חייב רבן גמליאל אומר ו'שליח צבור מוציא את הרבים ידי חובתו: גמ' והתניא ישיעור

והא ספק: כשם ששליח צבור חייב כך כל יהוד ויהוד וכו': תניא א‏‏ אמרו לו לרבן גמליאל לדברך הניח צבור מתפללין אמר להם כדי להסירי שלח צבור י‏‏ תפלתו אמר להם רבן גמליאל לדברכים למה שליח צבור יורד לפני התיבה אמרו לו כדי להוציא את שאינו בקי אמר להם כשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי אמר רבה בר בר חנה

3) שו"ת הרמב"ם - פאר הדור סימן קמח

שאלה : יורנו י‏‏ מורינו, בחברת בני אדם התפללו, ורובם ב‏‏ בקיאים בתפלה, אם יסדיר שליח צבור התפלה עליהם כדי שלא לבייש את מי שאינו בקי, מפני שסידור התפלה נתקן על זה ה‏‏, או לא יסדר השליח צבור את התפלה מפני שהיא ברכה שאינה צריכה, שהרי כבר יצאו ידי חובתם בלחש, או ירד שליח צבור להתפלל ולא יתפללו לעצמן בלחש, כדי שלא תתבטל תורת הסדרא, או ד‏‏ יאמרו בלחש בתחילה, ולא יהיה הסדר ראוי אלא בהצטרפות מי שאינם בקיאים מכלל העשרה, או חוץ מהם, יורנו רבינו, ומאת ה' תהיה משכורתו כפולה.

תשובה : מאחר שתיקנו חכמים ז"ל שירד שליח צבור לפני התיבה להוציא את מי שאינו בקי, ולדעת רבן גמליאל ה‏‏ אפילו הבקי שלא התפלל בינו לבין עצמו, אם כן אין תפלת השליח צבור ברכה לבטלה כלל, מפני התקנה ה‏‏, ואפילו אין בואת החבורה מי שלא יצא, וכמו שתיקנו בקידוש בית הכנסת, ועם ז‏‏ היות מפני האורחים, וחייבו כן בכל בתי כנסיות ואפילו אין שם אורחים ה‏‏. וכמו ו‏‏ שאמרו באיחור ערבית ליל שבת, מפני המאחרין לבוא, וצריך לנהוג כך תמיד, ואפילו אין שם מי שלא בא. וכמו כן כל דבר הנתקן מפני סיבה, לאו דוקא **עד שתדומן הסיבה אשר בעבורה נתקן**, אלא צריך לנהוג כך תמיד, בין י‏‏ אם תהיה הסיבה או לאו. ולדעתי כך הוא, דאי לא תימה הכי, נמצא שחז"ל נתנו דבריהם לשיעורין, והיה צריך לראות מי יודע ומי אינו יודע, ואחר כך שיתפלל השליח צבור או לא יתפלל. וזה יא‏‏ הוא ביטול הגויות והתקנות יב‏‏. וכתב משה יג‏‏.

4) אבודרהם פרק ב

[1] וגם סמך לשלש תפילות אלו מודד שאמר (תהילים נה. יח) ערב ובוקר וצוירים אשייה ואתמה וישמע קולי, ופירש ר' אברדה בן שושאן³¹ כי והאמה עולה למנין ג"ז כמנין הברכות שבג' תפילות אלו, שבכל תפילה יש י"ט ברכות, נמצא לשלש תפילות י"ז ברכות. ויש לאדם לידע ולהבין שהזהיר בתפילות כתקנם, שבכותם הוא נוזק והקב"ה מומין לו מזונותיו. תדע, שהרי מנין הברכות הוא ז"ן, ולפיכך השם יתברך בזכות ברכות אלו הוא זן אותו ואת אנשי ביתו. ומאומר וישמע קולי, למדנו שהזהיר בתפילות אלו כתקן ובברכותיהם שמוטבח לו שהשם ישמע תפילתו. וראה כמה גדול שכר המתפלל עם הציבור, כי בתפילה אחת שמתפלל עמהם נחשב לו שכר כמתפלל ערב ובוקר וצההרים ביחיד. כיצד, תפילתו בלחש מברך תשע עשרה ברכות, וחייב האדם שאלא לדרב בעוד שליח ציבור מחזיר התפילה ושיכוין לשמוע ברכותיה, ושמוע כעונה,

הרי תשע עשרה ברכות אחרות, וחייב האדם לענות אמנן אחר כל ברכה וברכה, ואמרו רבותינו ז"ל (ברכות ג. ג) גדול העונה אמנן יותר מן המברך,³² הרי הוא כאילו בירך תשע עשרה ברכות אחרות, נמצא כי בתפילה אחת עם הציבור מתקנה גונגנין לו שכר ז"ן ברכות³³. ובתפילת ערבית שאין שליח ציבור מחזיר התפילה, לפיכך תקנו לאחר השכיבנו תשע עשרה פסוקים וחתימה בןן, תמצא בהם ג' פסוקים ואחרות ובין אמנים מנין שמונה ושלשים. ותשע עשרה ברכות, והרי תפילת לחש, הרי שבעה וחמשים ברכות ערבית. עד כאן דבריו. ‏³⁴

פתיחה לדיני חזרת הש"ץ

נערך ע"י יחזקאל הרטמן

2) גמי ר"ה לה.

כי סליק רבי אבא מימי *פירשה מודים חכמים לרבן גמליאל בברכות של ר"ה ושל יוה"כ ו‏‏ והלכה מכלל דפליגי בברכות הכל השנה איני והאמר ר' חנה ציפוראה א"ר יוחנן הלכה כרבן גמליאל בברכות של ר"ה ושל יוה"כ אלא אמר רב נחמן בר יצחק מאן מודים רבי מאיר והלכה מכלל דפליגי רבנן דתניא ברכות של ר"ה ושל יוה"כ שליח

8) מגן אברהם ס"י קכד

מתפלל א‏‏ פעם א': ז אין ישיעה ציבור דהמתין. ועכשו הגו להמתין על האזני. ונראה

לי הטעם, שרוב האנשים מתפללין צמורה, ואם יחידים מתפללים מלה נמלה לא יוכלו לומר קדושה עם הצטור, לכן ממתינים, ולכן נראה לי דף אס אין אבי"ד בעיר יש להמתין על המתפלל מלה נמלה. אבל כשמאריך אין להמתין עליו, כמו שמעוב על ר' עקיבא ב‏‏ [מס' גז. א] כשהיה מתפלל עם הצטור היה מקצר ועולה. וכתיב נספר סקידים אין תשפ"ז שאס אחד נרין להאריך וירא שיתוללנו עליו, א‏‏ יכול ליקן לאחריי כשעם שמחלין אתו אש"פ שעדיין לא גמר פתלתו, וימור למקינו ויגמרו: ז יש דהם דשיתוק. עיין בתשובת מ"ע ה‏‏ [הרמ"ט סימן קנ] על האנשים שנולמדים צנת חזרת הש"ץ התפלה או אומרים מתנונים, אס מכוונים לסוף הברכה לענות אמנ כראוי אין למחות בידם. אבל נספר ווי העמודים ס‏‏ [סוף ספר של"ה עמוד התורה פ"ה] קרא תגר עליהם, וכן משמע ממה שכתוב סימן ז', סעיף י"ח ה‏‏ [הגהת]: **ט** ע"ז ב‏‏ [כ"ז ברכה. ופשוט דאס עסוק *בתקום שאינו רשאי להפסיק, אסור לאומרו. עיין מה שכתוב

7) שולחן ערוך ס"י קכד

א א‏‏ ^[כ ב] לאחר שסיימו הצבור תפלתן יחזור שליח ציבור התפלה שאם יש מי **א** שאינו ב‏‏ ^[כ] יודע להתפלל **(א)** ב‏‏ ^[כ] יכוין למה שהוא ג‏‏ ^[כ] אומר ויצא בו וצריך ד‏‏ אותו שיוצא בתפלת שליח ציבור לבוין לכל מה שאומר שליח ציבור מראש ועד סוף ואינו מפסיק ואינו משיח ופוסע שלש פסיעות לאחריו באדם שמתפלל לעצמו:

ב ז‏‏ ^[כ] ^[כ] שליח ציבור שנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שהתפללו בלחש והוא צריך לעבור לפני התיבה לאלתר יורד לפני התיבה ח‏‏ ומתפלל ט‏‏ בקול רם לצבור ואינו צריך לחזור ולהתפלל בלחש: הגה א‏‏ ^[כ] וכן אס הוא שעת הדמק כגון שירא ד שיעטור זמן י‏‏ ^[כ] התפלה יוכל להתפלל מיד בקול רם יא‏‏ והצבור מתפללין עמו מלה נמלה נמלה יב‏‏ ^[כ] עד לאחר האל יג‏‏ ^[כ] הקדוש ה' וטוב שיהיה אחד לכל הפחות שיענה אמנ יד‏‏ ^[כ] אחר צרכ יז‏‏ ^[כ] השלים צטור:

ג י‏‏ ^[כ] קהל שהתפללו וכלם בקיאים בתפלה אף על פי כן ירד שליח ציבור וחוזר להתפלל כדי לקיים תקנת חכמים: הגה א‏‏ ^[כ] ואס יש יחידים נקהל מאריכים בתפלתם ז אין לשלים ליצור להמתין א‏‏ ^[כ] עליהם אפילו היו חשובי העיר וכן אס היה מניין צבת הכנסת אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא נא:

ד ב‏‏ כששליח ציבור חוזר התפלה הקהל ח' יש להם א‏‏ ^[כ] לשתוק ולכוין לברכות שבמברך החזן ולענות אמנ ב‏‏ ^[כ] ^[כ] ואם אין תשעה ג‏‏ ^[כ] מכוונים לברכותיו קרוב להיות ברכותיו לבטלה לכן כל אדם יעשה עצמו כאלו אין תשעה וזולתו ויכוין לברכות החזן: הגה א‏‏ ^[כ] יש אומרים שכל העם יעמודו כשחזר השלים צטור ה‏‏ ^[כ] התפלה:

לי הטעם, שרוב האנשים מתפללין צמורה, ואם יחידים מתפללים מלה נמלה לא יוכלו לומר קדושה עם הצטור, לכן ממתינים, ולכן נראה לי דף אס אין אבי"ד בעיר יש להמתין על המתפלל מלה נמלה. אבל כשמאריך אין להמתין עליו, כמו שמעוב על ר' עקיבא ב‏‏ [מס' גז. א] כשהיה מתפלל עם הצטור היה מקצר ועולה. וכתיב נספר סקידים אין תשפ"ז שאס אחד נרין להאריך וירא שיתוללנו עליו, א‏‏ יכול ליקן לאחריי כשעם שמחלין אתו אש"פ שעדיין לא גמר פתלתו, וימור למקינו ויגמרו: ז יש דהם דשיתוק. עיין בתשובת מ"ע ה‏‏ [הרמ"ט סימן קנ] על האנשים שנולמדים צנת חזרת הש"ץ התפלה או אומרים מתנונים, אס מכוונים לסוף הברכה לענות אמנ כראוי אין למחות בידם. אבל נספר ווי העמודים ס‏‏ [סוף ספר של"ה עמוד התורה פ"ה] קרא תגר עליהם, וכן משמע ממה שכתוב סימן ז', סעיף י"ח ה‏‏ [הגהת]: **ט** ע"ז ב‏‏ [כ"ז ברכה. ופשוט דאס עסוק *בתקום שאינו רשאי להפסיק, אסור לאומרו. עיין מה שכתוב

9) שולחן ערוך ס"י קכד

ז א‏‏ ^[כ] ^[כ] לא ישיח שיחה ב‏‏ ^[כ] חולין בשעה ששליח ציבור

חוזר התפלה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא ונוערים בו: הגה א‏‏ ^[כ] וילמד **יא** צנו ב‏‏ ^[כ] הקטנים שיענו אמנ ג‏‏ ^[כ] כי מיד שהתנוק עונה אמנ יש לו חלק לעולם הבא: ‏^[כ]

10) משנה ברורה ס"י קכד

אפילו ביחיד צריך להתפלל כדי שלא יעבור חומן: **(טו)** אין להמתין וכו'. שכינן שיש עשרה, ישנה שם השכינה, ועל מי ימתינו עוד. ובהיום נחפש המנהג להמתין על אבי"ד צידן, ונראה הטעם, משום הדמגוג כהיום בערי ישראל לקבוע עם האבי בית"דן ביחד עת ללמוד אחר התפלה, ואם כשיחבקבץ מנין חיבק יתפללו, ילך אחר-כך כל אחד לדרכו ויגמר עלי-ידיה ביטול תורה, וקביעות לימוד שלאחר התפלה הוא ענין גדול, וכדאיאת בטור-שולחן-ערוך לקמן סימן קנה, עיין שם; ומכל מקום לא יאחרו זמן קריאת שמע ותפלה בשביל זה. כתב האליה רבה: יש לו להרב להקדים עצמו לבוא לבית-הכנסת קודם כדי שלא ימתינו עליו: **ך** **(טז)** יש להם לשתוק. היינו, לא מיבעי שאתור ולומר עם השליח-צבור כל הברכה דהוי ברכה לבטלה, אפילו למינקט עמו **(טז)** איזה תיבות מאמצעו, גס-כן אין נכוז, **(טז)** דיש לחוש משום שיגרא דלישנא ויצאי ברכה מפיו, וכל-שכן אותם ששלח קולם ומזמירם עם הש"ץ דהוי כיהורא, ויש לגעור בהם, דהוי כקלות ראש. ולפינן איתור שיחת חולין כתיב בסעיף ז: **(יז)** ולבקר, על-כן יש ליהרהר מלומר חתוננים או ללמוד בתע חזרת הש"ץ: **(יז)** ואפילו אם מכוונים להפין הברכה לענות אמנ כראוי, שלא תהיה אמנ יתומה, כמו שיחבאר, גס-כן לא יפה הם עושים, שאם הלומדים ישנו ללימודם, עמי-הארץ ילמדו מהן שלא להאזין לשליח-צבור ויעסקו בשיחה בטלה חס ושלום, נמצאו מחטיאין את הרבים: **(יח)** כאלו אין תשעה וכו'. על-כן **(יח)** יראה לבתחלה לבוין לשמוע כל הברכה ולא עת הברכה בלבד: **(יט)** ויכוין, והעולם **(יט)** נוהגין לצרף למנין להתפלל חזרת הש"ץ אפילו מי שיודעין בו שמישיח ואינו שומע חזרת הש"ץ כראוי. ונראה לי דרבנןן זה טוב להתנהג כמו שכתב בספר שולחן-שלמה, שיתנה הש"ץ בינו לבין עצמו בחזרת התפלה שאם לא יענו תשעה אמנ אחריו ויכונו לברכותיו, שיאה התפלה ההיא בחזרת נרבה: **(כ)** יעמודו, טעמם, כיון שמכוונים שומעים שליח-צבור, ושומע כעונה, וכאלו מתפללין בעצמם רמאי, וכן היה מנהג הקדמונים; ועכשיו בעזנותיהם הברכה כל אחד עושה כפי דעתו, ומזה הסיב ישבים ומשיחים **[פמ"ג]**. **(כ)** ובחזן ארבע אמות לש"ץ, לכולי עלמא אסור מדינא לישוב בעת חזרת הש"ץ: **ך** **(כא)** אומר וכו'.